

Тамара Полонська — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів закладів загальної середньої освіти; формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів гімназії; упровадження інтегрованих змістових ліній на уроках іноземної мови; формування та розвиток критичного мислення учнів у процесі оволодіння іноземними мовами; інноваційні технології навчання іноземних мов тощо.

e-mail: Polonska@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5717-1041>

УДК 373.5.016:811

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-1-109-117>

СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5–6-х КЛАСІВ ГІМНАЗІЇ В ЧИТАННІ

Актуальність проблеми зумовлено тим, що сьогодні міжкультурний підхід вважається основою сучасної іншомовної освіти. Він передбачає оволодіння учнями іноземною мовою та культурою країни, мова якої вивчається, так само як і культурою рідної країни. Об'єктом дослідження обрано читання як найпоширеніший спосіб іншомовної комунікації, яким учні закладів загальної середньої освіти мають оволодіти відповідно до вимог нового Державного стандарту базової середньої освіти і чинної навчальної програми з іноземних мов. Аргументовано, що основною одиницею формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів є автентичний текст. З метою перевірки розуміння учнями автентичних текстів різних жанрів і видів запропоновано розроблену автором систему вправ і завдань, яка передбачає формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів та досягнення ними загальних і конкретних очікуваних результатів у навчанні іншомовного читання, визначених чинною навчальною програмою.

Ключові слова: міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність; система вправ і завдань; читання (зорове сприймання); учні гімназії.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем сучасної лінгводидактики і методики навчання іноземних мов є формування *міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності*, де учень/учениця постає не просто суб'єктом процесу навчання, а полікультурною особистістю, здатною до міжкультурної комунікації. Під останньою ми розуміємо форму вербального і невербального спілкування, за якою учасники комунікації, що належать до різних культур і мов, виявляють один до одного повагу та взаєморозуміння. А полікультурна/мультикультурна особистість – це особистість, котра володіє уміннями й навичками успішної взаємодії з представниками різних країн і культур за допомогою мовних засобів і мовленнєвої поведінки, позитивно ставиться до мови, що вивчає, та її носіїв, готова до розв'язання непорозумінь, які виникають у процесі спілкування.

Однією з найважливіших змін у навчанні іноземних мов за останні кілька десятиліть стало визнання культурного виміру ключовим складником, який суттєво змінив характер оволодіння мовою: дедалі більший акцент робиться на нерозривності оволодіння мовою й культурою. Міжкультурний підхід як базис сучасної іншомовної освіти передбачає соціокультурну спрямованість навчання іноземних мов, прилучення учнів до культури країни, чия мова вивчається, а також для кращого пізнання культури своєї країни та її популяризації за допомогою іншомовних засобів. У зв'язку з цим метою навчання іноземної мови в межах міжкультурного підходу має бути не лише оволодіння учнями іноземною мовою і культурою країни, чия якої вивчається, але однаковою мірою культурою рідної країни.

Формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності (МІКК) стає можливим тільки на основі розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо). Зокрема, читання є найпоширенішим способом іншомовної комунікації, яким учні закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) мають оволодіти відповідно до вимог нового Державного стандарту базової середньої освіти і чинної навчальної програми з іноземних мов. У теперішньому інформаційному світі читання має «метапредметний» або «надпредметний» характер, а вміння читати належить до універсальних навчальних дій. У добу сучасних освітніх технологій читання важливе як ніколи, воно є найшвидшим і найстабільнішим способом одержання інформації, одним із надійних механізмів соціалізації людини, її прилучення до ідей, цінностей і норм, яких потребує суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували різні аспекти навчання іншомовного читання учнів ЗЗСО, зокрема: *види читання* (І. Л. Бім, І. М. Верещагіна, Г. В. Рогова, С. К. Фоломкіна); *принципи навчання читання* (М. З. Біболетова, Н. Д. Гальскова, О. І. Негневицька, З. М. Нікітенко); *навчання техніки іншомовного читання* (О. Б. Бігич, М. В. Денисенко, В. М. Жуковський, І. О. Зимня, В. М. Плахотник); *створення методичних моделей навчання іншомовного читання* (Р. Ю. Мартинова, З. М. Нікітенко, Т. М. Яблонська); *методи навчання читання іноземною мовою* (Й. М. Берман, М. З. Біболетова, О. А. Ленська); *формування іншомовної компетентності в читанні* (Г. Е. Борецька, С. В. Гапонова, З. І. Кличникова, В. В. Черниш) та ін.

Вивчення окремих питань організації, змісту, форм, методів і технологій міжкультурної іншомовної освіти відображається в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників: О. Б. Бігич, І. Л. Бім, Н. Д. Гальскової, Л. Я. Зені, І. О. Зимньої, Г. В. Єлизарової, О. О. Коломінової, Р. П. Мільруд, С. Ю. Ніколаєвої, Ю. І. Пасова, Є. С. Полат, С. В. Роман, В. В. Сафонової, П. В. Сисоєва, С. Г. Тер-Мінасоевої, І. І. Халеевої, Дж. Бернетт (J. Bennett), М. Бірам (M. Byram), Г. Хофстед (G. Hofstede), П. Худ (P. Hood), К. Нуталл (C. Nutall), Л. Серку (L. Sercu), Р. Вайсман (R. Wiseman) та ін. Але варто наголосити, що переважна більшість робіт зазначених авторів стосується навчання студентів, а не учнів і має опосередкований стосунок до досліджуваної проблеми.

Навчальний посібник «Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності» [1], який нас зацікавив, ознайомлює з поняттям міжкультурної комунікативної компетентності (порівняно з іншомовною комунікативною компетентцією) та окремими аспектами формування іншомовної комунікативної компетентності в читанні студентів вищих мовних закладів. Але він не містить інформації про формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів/студентів у читанні (чи інших видах мовленнєвої діяльності).

Заслуговує на увагу публікація Т. В. Овсянникової щодо формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів на заняттях з іноземної мови за допомогою комплексу вправ [2]. Серед запропонованих автором чотирьох видів вправ (підготовчі, текстоцентричні, для організації віртуального міжкультурного спілкування, рефлексивно-результуючі) варто виокремити текстоцентричні вправи, що ґрунтуються на міжкультурних текстах – інтернет- і кінотекстах. У процесі виконання цих вправ формуються й удосконалюються навички і вміння у всіх видах мовленнєвої діяльності, у тому числі й читанні.

Текстоцентричні вправи охоплюють чотири групи вправ: 1) пошук інформації в Інтернеті (інтернет-тексти) для підготовки усних повідомлень; 2) робота з текстами у форматі дебатов, інтерв'ю або драматизації; 3) перегляд фільмів із міжкультурної тематики (кінотекст) з підготовкою опису епізоду й подальшим обговоренням; 4) обговорення критичних епізодів (текст + кінотекст). За допомогою запропонованих вправ студенти залучаються до різних видів комунікативної діяльності, що сприяє кращому засвоєнню міжкультурного матеріалу. Зокрема, говоріння (діалогічне й монологічне мовлення) включається в заняття з читання. Наведені приклади вправ, які використовуються в роботі з текстом у форматі дебатів (до-текстові, текстові, післятекстові), можуть бути препаровані для уроків іноземної мови в базовій школі.

Мета статті – визначити й охарактеризувати вправи і завдання для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 5–6-х класів гімназії в читанні, які можна рекомендувати для використання в закладах базової середньої освіти України.

Досягнення поставленої мети потребує розв'язання таких **завдань**:

- 1) розглянути читання як рецептивний вид мовленнєвої діяльності;
- 2) уточнити і проаналізувати види читання й етапи роботи з текстом та запропонувати до них варіанти типових вправ і завдань.

Методи дослідження – *теоретичні* (аналіз наукової психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, чинних нормативних документів: стандартів, програм тощо; контент-аналіз чинних підручників англійської мови для 5–6-х класів); *емпіричні* (апробація теоретичних положень).

Виклад основного матеріалу. Читання (зорове сприймання) – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння письмового тексту. У сучасному інформаційному світі читання має «метапредметний» або «надпредметний» характер, а вміння читати належить до універсальних навчальних дій. Читання включає техніку читання й розуміння того, що читається. У зв'язку з цим виокремлюють два аспекти діяльності того, хто читає: *змістовий* (про що текст) і *процесуальний* (як прочитати й озвучити текст). У змістовому плані результатом діяльності читання є розуміння прочитаного, у процесуальному – сам процес читання. У структурі читання як діяльності можна вирізнити *мотив* (спілкування за допомогою друкованого слова), *мету* (отримання інформації, яка цікавить читача), *умови діяльності* (оволодіння графічною системою мови і прийомами вилучення інформації), *результат* (розуміння тексту з різним ступенем точності).

Читання тісно пов'язане з іншими видами мовленнєвої діяльності, зокрема: з *письмом*, оскільки обидва види користуються однією графічною системою; *аудіюванням*, бо в основу обох покладена перцептивно-мисленнєва діяльність, пов'язана зі сприйняттям, аналізом і синтезом (під час аудіювання – сприйняття почутого, а при читанні – побаченого); *говорінням* – позаяк голосне читання являє собою «контрольоване говоріння», а читання про себе / мовчки – внутрішнє слухання і внутрішнє промовляння.

На успішність навчання читання впливають певні фактори, а саме: *умови сприйняття письмових текстів* (час, відведений на читання тексту; його обсяг; кількість пред'явлень; наявність опору та орієнтирів; індивідуально-психологічні особливості учнів (зорова пам'ять, увага, умотивованість, ймовірне прогнозування тощо); *мовні характеристики тексту* (лексичні та граматичні труднощі; труднощі, пов'язані зі змістом і жанром тексту).

З огляду на те, що орфографія англійської мови вважається однією з найскладніших серед індоевропейських мов, до найбільш характерних труднощів, що трапляються у процесі навчання читання, можна віднести:

1) відмінність між графічним і звуковим образом слова, наприклад: brother ['brʌðə], nephew ['nevju:], thorough ['θʌrə];

2) різночитання однакових літер і буквосполучень: **who – what, hard – heart, for – four, now – snow**;

3) різна кількість літер алфавіту і графем, які вони утворюють: 26 літер передають 104 графема;

4) наявність «німих» літер у словах: snake, Thursday; whom, eight;

5) передача одного й того самого звуку різними літерами і буквосполученнями: [k] – club, keep, duck, school; [e] – bell, head, friend, bury.

Одним із шляхів подолання зазначених труднощів є виконання вправ для навчання орфографії. Ці вправи передбачають аналіз, ідентифікацію та диференціацію слів і спрямовані на: а) групування слів на основі протиставлення графем; б) диференціацію подібних, але не тотожних графем; списування за зразком; в) списування з різними завданнями (підкреслити літеру/буквосполучення/слова з однією і тією самою орфограмою); г) групування слів із використанням картинок-орфограм; д) складання слів зі складів з використанням схем; написання слів за наданими першими літерами тощо.

У процесі навчання іноземної мови в гімназії читання є *метою* і *засобом* навчання: учні оволодівають читанням як джерелом отримання інформації (*мета*), а також послуговуються читанням для засвоєння мовного й мовленнєвого матеріалу (*засіб*). *Мотивом* читання як комунікативної діяльності є спілкування/комунікація.

Згідно з вимогами Державного стандарту базової середньої освіти і чинної навчальної програми з іноземних мов [3; 4] *головною метою читання* у 5–6-х класах основної школи є *сприйняття й розуміння письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування*.

Основною одиницею формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності є текст. Серед критеріїв добору іншомовного навчального матеріалу (ситуативність, інформативність, пізнавальна цінність, проблемність, міжкультурне спрямування, відповідність змісту тексту віковим особливостям та інтересам учнів тощо) *автентичність* є головною вимогою, що висувається Радою Європи до навчальних текстів і матеріалів. Автентичний текст є «центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані» [5, с. 93].

За типами автентичні тексти можуть бути *художніми* (драматичні твори, розповіді, новели, комікси, вірші, пісні, казки, загадки, п'єси тощо); *прагматичними* (листи, телеграми, короткі біографії, програми телепередач, реклами, афіші, білети, рецепти, факси тощо); *публіцистичними* (газетні статті, інтерв'ю, короткі репортажі тощо).

Залежно від комунікативної мети уроку та характеру тексту на уроках іноземної мови використовуються такі *види читання*: ознайомлювальне, вивчальне, переглядове. Результати аналізу змісту чинних шкільних підручників іноземних мов різних авторських колективів (зокрема, текстів, вправ і завдань), проведеного українським ученим-методистом, автором підручників іспанської мови для всіх ступенів навчання В. Г. Редьком, засвідчили перевагу двох видів читання: ознайомлювального (51 %) і вивчального (42 %) [6, с. 324].

Ознайомлювальне читання (survey reading) – читання з розумінням основного змісту тексту. Це найпоширеніший вид читання в усіх сферах життя, що здійснюється на матеріалі автентичних текстів про побут, традиції, культуру та історію країни, чия мова вивчається (тексти в підручниках, публікації у підліткових журналах, оповідання й уривки з творів художньої літератури). Тексти для ознайомлювального читання можуть бути як художніми і науково-популярними (есе, газетні та журнальні статті тощо), так і прагматичними (програми телебачення, оголошення, телефонні довідники, розклади руху транспорту тощо). Ознайомлювальне читання потребує вміння вилучати основну інформацію з тексту, виділяти основну думку, вибирати головні факти, висловлювати своє ставлення до прочитаного.

З метою перевірки розуміння учнями ознайомлювального читання, тобто основної інформації тексту, доцільними є такі *вправи і завдання*:

– прочитайте заголовок / перші речення і повідомте, про що/кого може розповідатися в тексті;

- дайте відповіді на запитання вчителя щодо основного змісту;
- знайдіть у тексті відповідь на запитання, поставлене в заголовку;
- оберіть правильну відповідь із трьох – чотирьох варіантів (*multiple choice*);
- прогляньте текст і вгадайте до нього заголовок;
- виберіть із кількох запропонованих учителем заголовків той, що найбільше відображає зміст тексту;

– послушайте твердження вчителя/однокласників і виправте ті, що не відповідають змістові;

- прочитайте твердження й визначте, чи відповідають вони послідовності викладених у тексті фактів/подій;
- виберіть із ряду малюнків ті, що ілюструють зміст тексту;
- виберіть у кожному абзаці речення, яке є несуттєвим для змісту тексту.

Вивчальне читання (detail reading) – читання з повним (детальним) розумінням тексту. Воно спрямоване на досягнення максимально повного й точного розуміння змісту тексту та його критичного осмислення. Однією з цілей вивчального читання є формування в учнів умінь самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру. Для вивчального читання, крім нескладних автентичних та адаптованих текстів пізнавальної і країнознавчої тематики, доцільно залучати прагматичні (листи, короткі біографії, реклами, інструкції, кулінарні рецепти тощо) та публіцистичні (репортажі, інтерв'ю, статті) тексти.

Для формування вмій вивчального читання та контролю повноти його розуміння ефективними будуть такі *вправи і завдання*:

- визначте, чи відповідає інформація, запропонована вчителем, основному змістові тексту;
- розподіліть факти, що містяться в тексті, за ступенем важливості;
- назвіть дані/факти, які, на вашу думку, особливо важливі. Обґрунтуйте своє рішення;
- поставте запитання до основної інформації тексту;
- додайте факти, які доповняють текст, але не змінять його структури;
- прочитайте скорочений варіант тексту, заповніть пропуски словами, яких не вистачає (*cloze test*);
- за складеним учителем планом тексту доберіть до кожного пункту речення з тексту, що його уточнюють;

– напишіть план/анотацію тексту;

– розкажіть зміст казки/оповідання своїми словами з опорою на ілюстрації;

– висловіть своє ставлення до прочитаного, спираючись на слова, схему чи таблицю

Переглядовим (skimming) є читання з метою швидкого перегляду матеріалів/джерел (газети, журнали, довідники, програми тощо) для знаходження конкретної інформації. Для організації переглядового читання добирають тематично пов'язані між собою тексти (кілька оголошень, рецептів, програм телебачення, інших прагматичних матеріалів), з яких необхідно вибрати ті, що відповідають заданим параметрам пошуку. В умовах ЗЗСО переглядове читання зазвичай передусім ознайомлювальному і вивчальному читанню.

Для виявлення розуміння учнями переглядового читання варто використовувати такі *вправи і завдання*:

- дайте відповіді на запитання щодо основної інформації тексту;
- дайте відповіді на запитання, які стосуються важливих деталей тексту;
- знайдіть у тексті зазначені факти;
- знайдіть у тексті основний доказ на користь заголовка;
- знайдіть абзаци, присвячені цій темі;
- перегляньте малюнки і назвіть абзаци, які вони ілюструють;
- виберіть із малюнків той, який відповідає змістові тексту;

– прочитайте два тексти на одну тему, назвіть відмінності у змісті (у кількості наведених фактів, різниці оцінок тощо);

– розділіть текст на частини відповідно до пунктів плану;

– виконайте альтернативний тест, тест множинного вибору.

Процес роботи з будь-яким текстом (друкованим, звуковим, відео, онлайн) охоплює три основних етапи: дотекстовий, текстовий і післятекстовий.

Дотекстовий етап (Pre-Reading Activities) – стадія виклику – передбачає підготовку учнів до читання, активізацію фонових знань; формулювання мовленнєвого завдання для першого прочитання тексту; створення необхідного рівня мотивації; подолання смислових і мовних труднощів розуміння тексту; формування навичок і вмінь читання за допомогою мовних і мовленнєвих вправ. Вправи й завдання в основній школі мають бути спрямованими на: а) розвиток механізму осмислення тексту (респонсивні вправи: запитання – відповідь); б) передбачення змісту тексту та розвиток уяви учнів за заголовком, початковими реченнями, ілюстраціями, ключовими словами (визначити/ознайомитись/переглянути/прочитати/назвати/ здогадатися/відповісти/сформулювати тощо).

Текстовий етап (Active Reading Activities) – стадія осмислення – спрямований на читання самого тексту (або окремих його частин) і досягнення розуміння його змісту з метою розв’язання конкретного комунікативного завдання, сформульованого і поставленого вчителем перед читанням тексту. Текстові завдання містять настанови на швидкість і необхідність виконання певних пізнавально-комунікативних завдань у процесі читання (знайти/дібрати/ прочитати/продивитися/вставити/з’єднати/здогадатися/виділити/сформулювати/підтвердити/спростувати/вигадати/розмістити тощо). Саме на текстовому етапі розвиваються комунікативні навички й уміння читання, тому він є найтривалішим у часі.

Післятекстовий етап (Post-Reading Activities) – стадія рефлексії – перевірка розуміння прочитаного на рівні смислу (основної думки), формування вмінь учнів висловлювати свої думки в усному й писемному мовленні. Мета цього етапу полягає в інтеграції читання з продуктивними комунікативними вміннями, а саме з говорінням і письмом, тобто учні навчаються застосовувати набуті у процесі читання знання в різних мовленнєвих ситуаціях. У зв’язку з цим доцільними є комунікативні вправи й завдання на розуміння основної думки тексту та визначення логічної послідовності подій або фактів (погодитися/спростувати/вигадати/висловити/ прочитати/розставити/назвати/вибрати/довести/обґрунтувати/охарактеризувати/скласти/тощо).

Поетапність виконання вправ і завдань, спрямованих на формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів у читанні, продемонструємо на прикладі тексту країнознавчого характеру “Christmas” («Різдво») із підручника англійської мови для 5-го класу (автор О. Д. Карп’юк) [7, с. 112–114].

1 Read and match greetings with cards (a, b, c, d, e).

Then name a holiday for each greeting.

(5 вітальних листівок розміщено в довільному порядку).

- 1 Many happy returns of the day ..... (a)
- 2 Happy Easter! ..... ( )
- 3 Happy Mother’s Day ..... ( )
- 4 Christmas greetings and best wishes for the New Year ..... ( )
- 5 Will you be my Valentine? Happy Valentine’s Day!..... ( )

Remember!

on Christmas Day; **on** Mother’s Day; **on** holiday; **on** my birthday;
at Christmas; **at** weekend; **at** Easter.

2 Read and say what an English family usually has for Christmas Dinner.

(текст “**Christmas**”, у якому розповідається про традиції святкування Різдва в Англії: встановлення ялинки (подарунок від Норвегії) у центрі Лондона; подарунки членам сім’ї та друзям; вітання королеви; різдвяна вечеря; День подарунків – Boxing Day).

3 Say if the sentences are true or false.

- 1 There is the Christmas present from Norway in the center of London every year.
- 2 On Christmas morning people go to the shops to buy present.
- 3 People buy food and drinks for their parties before Christmas.

4 On Christmas Day there is the Queen’s speech on TV. (*і ще три речення*).

4 Read and say what John likes about Christmas.

Hello! I’m John. I’m from Liverpool. It is in England. Christmas is my favourite holiday. It is in December in England. You may ask, “What do you like about Christmas?”. Well, my answer is, “Santa Claus, presents, Christmas Tree, parties and many other things.”

5 Answer John’s questions. Use the words from the box.

- When do you have Christmas in Ukraine?
- Does Santa Claus bring presents to Ukrainian children?
- What do people usually do before Christmas in Ukraine?
- Have you got Christmas parties? If yes, what do you usually do at them?

(**Words in the box:** In December, St. Nicholas, in January, Father Frost, Christmas decorations and presents, make masks and costumes, do shopping, act out in Vertep Show, sing Christmas songs, greet friends and relatives, the President’s speech on TV).

Отже, у процесі роботи з текстом “*Christmas*” чітко простежується дотримання охарактеризованих нами етапів виконання вправ і завдань до нього: 1) *дотекстовий етап* – вправа 1, яка передбачає підготовку до читання тексту у вигляді завдання «*Прочитайте привітання і з’єднайте їх із відповідними листівками. Потім назвіть свято для кожного вітання*». Крім того, відпрацьовується вживання прийменників часу “on” і “at” у тематичних словосполученнях; 2) *текстовий етап* – вправа 2, яку призначено для читання самого тексту та його часткового розуміння (а саме тієї частини, що стосується різдвяної вечері); 3) *післятекстовий етап* – вправи 3–5, котрі спрямовані на повне розуміння тексту. Зокрема, вправа 3 («*Скажіть, правильні речення чи ні*») безпосередньо стосується перевірки розуміння змісту всього тексту. Вправа 4 («*Прочитайте і скажіть, що Джону подобається на Різдво*») є окремим текстом, що має на меті перевірку свідомого засвоєння учнями англійської тематичної лексики. Вправа 5 («*Дайте відповіді на запитання Джона. Використовуйте слова з таблиці*») стосується святкування Різдва в Україні, тобто передбачає порівняння різдвяних звичаїв і традицій у нашій країні та Англії, що має на увазі міжкультурний підхід до навчання іноземних мов у ЗЗСО.

Результатом навчання читання у 5–6-х класах гімназії мають стати вміння й навички учнів читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння їх змісту, якщо вони (тексти) пов’язані з повсякденним життям і містять засвоєний в усному мовленні мовний матеріал. *Загальними очікуваними результатами* читання на кінець 6-го класу є сприйняття письмового тексту, а *конкретними* – розуміння прочитаних коротких простих листів; розуміння письмового тексту, здійснення пошуку необхідної інформації; сприймання прочитаного тексту й здійснення пошуку інформації та аргументації; сприймання письмових інструкцій; добір і читання текстів для задоволення; ідентифікація окремих фактів та здогадування про значення невідомих слів із контексту, якщо письмовий текст доступний і стосується повсякденної тематики. Щодо читання, сприймання і розуміння текстів та інструкцій, то в них мають бути використані прості мовні

засоби. Відповідно до орієнтовних параметрів для оцінювання навчально-пізнавальних досягнень учнів з читання (зорового сприймання), виокремлених у навчальній програмі з іноземних мов, обсяг одного тексту в словах має становити у 5-му класі 150–200 слів, у 6-му класі – 200–250 слів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасній методиці навчання іноземних мов актуалізується питання формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів закладів ЗЗСО. Навчання іноземної мови більше не визначається лише під кутом зору набуття комунікативної компетентності, що стосується здатності індивіда діяти цією мовою лінгвістично, соціолінгвістично та прагматично. У зв'язку з цим метою навчання іноземної мови в межах міжкультурного підходу має бути оволодіння учнями іноземною мовою і культурою країни, чия мова вивчається, порівняно з культурою рідної країни. Основним засобом формування МІКК учнів гімназії є система вправ і завдань у чотирьох видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі). У статті розглянуто формування МІКК учнів гімназії в читанні (зоровому сприйманні) за допомогою авторської системи вправ і завдань. Наразі ця система апробується в експериментальних навчальних закладах відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України. Результати апробації буде покладено в основу підготовки методичних рекомендацій з питань формування МІКК учнів 5–6-х класів гімназій за участю авторки цієї публікації.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо в розробленні системи вправ і завдань для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів гімназій в аудіюванні та письмі.

Використані джерела

- [1] О. Б. Бігич та ін., *Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Курс лекцій (схеми і таблиці)*, С. Ю. Ніколаєва. Ред. Київ, Україна: Ленвіт, 2011.
- [2] Т. В. Овсянникова, «Комплекс упражнень для формирования межкультурной коммуникативной компетенции студентов бакалавриата на занятиях по иностранному языку», *Вопросы методики преподавания в вузе*, т. 6, № 22, с. 72–80, Москва, Россия, 2017.
- [3] Кабінет Міністрів України. Постанова. (2020, № 898). *Державний стандарт базової середньої освіти*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- [4] МОН України. Наказ. (2017, № 804). *Навчальні програми з іноземних мов. 5–9 класи*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas-programi-inozemni-movi-5-9-112.06.2017.pdf/804/17>
- [5] *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*, С. Ю. Ніколаєва, Ред. Київ, Україна: Ленвіт, 2003.
- [6] В. Г. Редько, *Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика*: моногр. Київ, Україна: Пед. думка, 2017.
- [7] О. Д. Карп'юк. *Англійська мова: 5-ий рік навчання* (English: 5 year). 5 кл.: підруч. для закл. заг. серед. освіти. 2-е вид., виправлене і доопрацьоване. Тернопіль, Україна: Астон, 2018.

References

- [1] O. B. Bihych et al., *Methodology for the formation of intercultural foreign language communicative competence: Course of lectures (diagrams and tables)*, S. Yu. Nikolaieva. Red. Kyiv : Lenvit, 2011.
- [2] T. V. Ovsyannikova, “Exercises for building intercultural communicative competence of bachelors in foreign language classes”, *Voprosyi metodiki prepodavaniya v vuze*, t. 6. no. 22, s. 72–80, Moskva, Rossiya, 2017.
- [3] Kabinet Ministriv Ukrainy. Postanova. (2020, No. 898). State Standard of Basic Secondary Education [Online]. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- [4] MON Ukrainy. Nakaz. (2017, No. 804). *Curricula in Foreign Languages. Grades 5–9*. [Online]. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas-programi-inozemni-movi-5-9-112.06.2017.pdf/804/17>
- [5] *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, S. Yu. Nikolaieva, Red. Kyiv: Lenvit, 2003.
- [6] V. H. Redko, *Constructing the content of school textbooks in foreign languages: theory and practice*: monogr. Kyiv, Ukraina: Ped. dumka, 2017.
- [7] O. D. Karpiuk, *English: 5 year*: pidruch. dlia zakl. zah. sered. osvity. 2-e vyd., vypravlene i doopratsovane. Ternopil, Ukraina: Aston, 2018.

Тамара Полонская, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела иностранных языков Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина.

СИСТЕМА УПРАЖНЕНИЙ И ЗАДАНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 5–6-х КЛАССОВ ГИМНАЗИИ В ЧТЕНИИ

Актуальность проблемы обусловлена тем, что сегодня межкультурный подход считается основой современного иноязычного образования. Он предусматривает овладение учащимися иностранным языком и культурой страны изучаемого языка, так же как и культурой родной страны. Объектом исследования является чтение как наиболее распространенный способ иноязычной коммуникации, которым ученики заведений общего среднего образования должны овладеть в соответствии с требованиями нового Государственного стандарта базового среднего образования и действующей учебной программы по иностранным языкам. Аргументировано, что основной единицей формирования межкультурной иноязычной коммуникативной компетентности учащихся является аутентичный текст. С целью проверки понимания учащимися аутентичных текстов разных жанров и видов предложена разработанная автором система упражнений и заданий, предусматривающая формирование межкультурной иноязычной коммуникативной компетентности учащихся и достижение ими общих и конкретных ожидаемых результатов в обучении иноязычному чтению, определенных действующей учебной программой.

Ключевые слова: межкультурная иноязычная коммуникативная компетентность; система упражнений и заданий; чтение (зрительное восприятие) ученики гимназии.

Tamara Polonska, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher of the Department of Teaching Foreign Languages at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

SYSTEM OF EXERCISES AND TASKS FOR FORMING INTERCULTURAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF 5-6 GRADES GYMNASIUM STUDENTS IN READING

Abstract. The urgency of the problem is due to the fact that today the intercultural approach is considered the basis of modern foreign language education, and involves students mastering a foreign language and culture of the target language country, as well as the culture of the native country. The object of the study is reading (visual perception) as the most common method of foreign language communication, which students of general secondary education institutions must master in accordance with the requirements of the new State Standard of basic secondary education and the current Curriculum in foreign languages. The system of exercises and tasks developed by the author serves as a means for forming intercultural foreign language communicative competence of students in reading. The characteristic of reading as a receptive type of speech activity is given, and its connection with other types of speech activity is emphasized. The factors influencing the success of mastering a foreign language reading and the most typical difficulties encountered in the process of teaching it are identified. It is argued that the main unit for formation of intercultural foreign language communicative competence of students is an authentic text. The main types of foreign language reading and the features of its teaching are highlighted and characterized. The essence of three stages of work on any text is revealed. To test students' understanding of authentic texts of different genres and types, a system of exercises and tasks developed by the author is proposed. The recommended exercises and tasks provide for the achievement of general and specific expected learning outcomes of teaching foreign language reading of gymnasium students, as defined in the current Curriculum in foreign languages for grades 5–9 of general secondary education institutions.

Keywords: intercultural foreign language communicative competence; a system of exercises and tasks; reading (visual perception); gymnasium students.